

**PRIVRŽENOST I SEKSUALNO SAMOPOIMANJE
U OBLIKOVANJU SEKSUALNOG ZADOVOLJSTVA
I ZADOVOLJSTVA PARTNERSKOM VEZOM
– pregled istraživanja**

**ATTACHMENT AND SEXUAL SELF-VIEWS
IN SHAPING SEXUAL AND RELATIONSHIP SATISFACTION – review**

VESNA ANTIČEVIĆ*

Deskriptori: Seksualnost – psihologija; Seksualni partneri – psihologija; Objekt privrženosti; Samopojmanje; Osobno zadovoljstvo; Seksualno ponašanje

Sažetak. Postupna detabuizacija seksualnosti, kako u laičkom tako i u znanstveno-istraživačkom smislu, rezultira povećanim brojem radova u kojima se ispituje odnos između bihevioralno-motivacijskih sustava privrženosti i seksualnosti tijekom proteklog desetljeća. Postavke teorije privrženosti imaju široku primjenu u istraživanjima ljudskoga ponašanja i kognitivno-emocionalnih karakteristika koje su u osnovi tih ponašanja. Stilovi privrženosti, kao relativno stabilni obrasci tijekom života, dijelom određuju sliku o vlastitoj seksualnosti tj. seksualno samopojmanje, i moderiraju stupanj seksualnog zadovoljstva i zadovoljstvo partnerskom vezom. Konačne spoznaje o ovim odnosima, iako predmet značajnog istraživačkog interesa, još uvijek izostaju. U ovom članku prikazana su istraživanja koja povezuju sustave privrženosti i seksualnosti, te njihov doprinos seksualnom zadovoljstvu i zadovoljstvu vezom s ciljem poticanja budućih istraživanja o ovom važnom području ljudskog života.

Descriptors: Sexuality – psychology; Sexual partners – psychology; Object attachment; Self concept; Personal satisfaction; Sexual behavior

Summary. Gradual demystification of sexuality, in lay as well as in scientific research terms, has resulted in an increased number of papers which examined the relationship between behavioral-motivational systems of attachment and sexuality over the past decade. Attachment theory was widely used in the studies of human behavior as well as cognitive and emotional characteristics underlying these behaviors. Attachment styles, as relatively stable lifetime patterns, partially determine sexual self-image, and moderate the degree of sexual and relationship satisfaction. Final understanding of these relations, although the subject of considerable research interest, is still missing. In this article, the researches examining the link between attachment and sexuality systems were presented, as well as contribution of those systems to sexual and relationship satisfaction in order to encourage further research in this important area of human life.

Liječ Vjesn 2015;137:41–46

Teoriju privrženosti razvio je John Bowlby (1907. – 1990.), britanski psihoanalitičar, koji je pokušao razumjeti intenzivni stres što ga osjećaju djeca dojenačke dobi u situacijama odvajanja od roditelja ili skrbnika. U takvim situacijama djeca se koriste ekstremnim oblicima ponašanja (poput plakanja, vrištanja, paničnog traženja) kako bi spriječila odvajanje od roditelja ili, pak, ponovo postigla blizinu roditelja, koji se fizički udaljio. Proučavajući ponašanje djece, Bowlby je uočio postojanje individualnih razlika u načinima na koje djeca procjenjuju pristupačnost objekta privrženosti i kako organiziraju vlastita privržena ponašanja u ugrožavajućim situacijama. Eksperimentalne provjere Bowlbyjevih teorijskih postavki upozorile su na postojanje četiriju stilova privrženih ponašanja kod djece, koji se na sličan način distribuiraju u većini kulturoloških podneblja.^{1,2} U djece koja imaju dosljednoga skrbnika, osjetljivoga na djetetove potrebe i osjećaje, razvija se sigurna privrženost. Skrbnik im služi kao »sigurna baza« za istraživanje svijeta, a u stresnim mu se situacijama vraćaju po pomoć. U Europi je i Sjevernoj Americi proporcija sigurno privržene dojenčadi oko 65% bez obzira na pripadnost etničkom i kultu-

rološkom podneblju. Nasuprot tomu, u djece koja doživljavaju odbacivanje, hladan odnos i neuključenost skrbnika razvija se nesigurno-odbijajući (izbjegavajući) stil privrženosti. Ta djeca doživljavaju skrbnika kao nedostupnog, izbjegavaju fizički kontakt i u stresnim situacijama ne traže pomoć i utjehu, tj. prihvaćaju »deaktivirajuće« strategije ponašanja. U zapadnim zemljama oko 25% dojenčadi klasificirano je na taj način, ali proporcija kulturološki varira. Ako je skrbnik nedosljedan u fizičkoj i (ili) emocionalnoj dostupnosti djetetu, katkad ga prihvaća, a katkad odbija te ima slabo razvijen osjećaj za djetetove potrebe, valja očekivati da će se u djeteta razviti nesigurno-ambivalentni (anksiozni) stil privrženosti. Ambivalentna djeca lako se uznemiruju i traže snažnu potporu i pomoć, sporo se smiruju i ljutito protestiraju s namjerom da održe bliskost sa skrbni-

* Sveučilišni odjel zdravstvenih studija, Sveučilište u Splitu (doc. dr. sc. Vesna Antičević, dr. med.)

Adresa za dopisivanje: Doc. dr. sc. V. Antičević, Sveučilišni odjel zdravstvenih studija, Sveučilište u Splitu, Rudera Boškovića 31, 21000 Split, e-mail: vanticevic@yahoo.com

Primljeno 19. kolovoza 2013., prihvaćeno 22. rujna 2014.

kom. Njihova ponašajna strategija opisuje se kao »hiperaktivirajuća«. Proporcija djece s ovim stilom privrženosti iznosi oko 10%.

U djece čiji se skrbnici ponašaju zastrašujuće i ugrožavajuće često se razvija dezorganizirani (plašljivi) stil privrženosti. Ona doživljavaju visoke razine motivacijskog konflikta s obzirom na to da je skrbnik istodobno izvor sigurnosti i straha, što rezultira konfliktnim ponašanjima (izražavanje prihvaćanja/izbjegavanja, disocijativnim stanjima i iznenadnim provalama bijesa prema skrbniku). Takve je djece 10 – 15% u obiteljima s niskim rizikom i više od 70% u obiteljima visokorizičnoga ponašanja.²

Prema teoriji privrženosti bihevioralni obrasci izražavanja privrženog ponašanja prema skrbnicima s vremenom postaju internalizirani kao unutarnji radni modeli (URM). Oni su određeni kao set vjerovanja i očekivanja o sebi, svijetu i drugima. URM tako usmjeravaju interpersonalna ponašanja djece i služe kao podloga za individualne obrasce ili stilove privrženosti u kasnijim razvojnim stadijima.

Za URM (i njihove ponašajne inačice) smatra se da su trajni i samoodržavajući, ali, istodobno i otvoreni za promjene u skladu s promjenama u interpersonalnim odnosima i životnim okolnostima.³

Istraživanja privrženosti tijekom životnoga vijeka pokazala su nisku do umjerene povezanosti između stilova privrženosti, u djetinjstvu i u odrasloj dobi. Istraživanje stabilnosti privrženosti u razdoblju od prve do dvadeset prve godine života upućuje na povezanost životnih okolnosti sa stabilnošću privrženosti. Stupnjevi povezanosti između sigurnosti u prvoj godini života i kasnijim godinama iznose 0,48 u stabilnim životnim uvjetima i 0,27 u nestabilnim životnim uvjetima.⁴ Ljudi koji žive sređenim životnim stilom, u sigurnom okruženju, pokazuju visoke stupnjeve stabilnosti u stilu privrženosti između dojenačke i odrasle dobi, čak oko 70%. Nasuprot tomu, socijalni stresori i negativni životni događaji povezani su s nestabilnošću privrženosti od dojenačke do rane odrasle dobi, pri čemu se stabilnost privrženosti smanjuje s povećanjem vjerojatnosti promjene iz sigurnog u nesigurni stil za vrijeme razvojnih procesa.⁵

Sljedeći obrazac koji se uočava iz rezultata istraživanja upućuje na veću stabilnost i prediktibilnost sigurne privrženosti u odnosu na stilove nesigurne privrženosti.⁴

Stoga valja pretpostaviti da sigurna privrženost čini srž dugotrajnosti URM, dok anksiozna i izbjegavajuća privrženost djeluju kao fini prilagođivači u odgovoru na ekološke okolnosti.⁶ Ukratko rečeno, sustav privrženosti koji je u izvornom obliku prilagođen za ekologiju djetinjstva nastavlja utjecati na ponašanje, kognicije i emocije u odrasloj dobi.⁷

Sustavi privrženosti i seksualnosti u partnerskim vezama – sličnosti i razlike

Privrženost i seksualnost u osnovi su dva različita sustava koji služe različitim evolucijskim ciljevima; prvi služi zaštiti od opasnosti koju omogućuje blizina objekta privrženosti, a drugi omogućuje međugeneracijski genetski prijenos.⁸

Iz teorijske perspektive privrženosti seksualna su ponašanja regulirana prirodnim seksualnim sustavom karakterističnim za vrstu⁸ čija je glavna uloga reprodukcija.⁹ Pod pritiscima prirodnog odabira nastali su mehanizmi koji potiču fizičku bliskost i intimni kontakt te time pridonose nastanku i održavanju privrženosti. Seksualni sustav služi za međusobno privlačenje potencijalnih roditelja (seksualna želja), ali i za razvoj emocionalnih veza između njih (ljubav).¹⁰ Razlike u biološkim i psihološkim procesima

koji su u osnovi seksualne želje i ljubavi omogućuju odvojeno funkcioniranje sustava privrženosti i seksualnosti. Primjerice, faza seksualne privlačnosti praćena je višom razinom supstancije slične amfetaminu (feniletlanin) koji je povezan s povišenom pobudenošću i aktivnošću, dok je faza privrženosti udružena s oslobađanjem endorfina koji je u podlozi afektivnih veza.¹⁰ Međutim, porast razine oksitocina kod oba spola za vrijeme seksualne aktivnosti pridonosi nastanku privrženosti, što govori u prilog povezanosti ovih dvaju sustava i na biološkoj razini.^{11,12}

Odnos između sustava privrženosti i seksualnosti čini dodatno složenijim naizgled paradoksalni antagonizam koji je obilježje tog odnosa.¹⁰ Objekt privrženosti pretpostavlja poznatost i predvidljivost da bi uopće došlo do razvoja emocionalnih veza. S druge strane, seksualni se interes povećava u uvjetima novosti, nepoznatosti i raznolikosti čak do granica zabranjenosti i nedopuštenosti. Ovaj djelomični antagonizam između sustava privrženosti i seksualnosti objašnjava »rascjep« između ljubavi i seksualne želje, a koji je zapravo rascjep između privrženosti i seksualnosti. U uvjetima ovakvih situacija može doći do tzv. Westermarckova efekta (1926/1894) koji govori o snažnom smanjenju seksualnog interesa među ljudima koji su zajedno odgajani, a što ujedno dokazuje da tabu incesta ne treba voditi prema jačanju incestnih želja.

Iz navedenoga je razvidno da su oba sustava dio evolucijskoga neuralnog programa koji usmjerava ponašanja promjenjivim okolinskim uvjetima. Iako se, u psihološkom i biološkom smislu, ponašajni aspekti ovih sustava mogu pojavljivati odvojeno, seksualni se odnosi najčešće ne zbivaju u »emocionalnom vakuumu«. Stoga partneri najčešće funkcioniraju istodobno kao seksualni partneri i objekti privrženosti.¹¹

Cilj je sustava privrženosti objektivna zaštita, ali i prateći subjektivni doživljaj sigurnosti koji omogućuje objekt privrženosti (Sroufe i Eaters 1977). Ovakva dvostranost (objektivnost i subjektivnost) cilja izaziva nesigurnost u situacijama stvarne ili zamišljene prijetnje (primjerice, kada osoba percipira nezainteresiranost partnera ili joj partner ne odgovara na način na koji ona očekuje). U takvim situacijama aktivira se sustav privrženosti i osoba poduzima aktivnosti kojima će ponovo uspostaviti narušeni osjećaj sigurnosti koji joj omogućuje bliskost sa stvarnim ili simboličkim objektom privrženosti.⁸

U partnerskim vezama stilovi privrženosti utječu na očekivanja i ciljeve veze te usmjeravaju interpersonalne odnose čitavoga života. Stoga oni mogu utjecati i na funkcioniranje seksualnoga sustava.¹³ Razlike u interpersonalnim ciljevima osoba s različitim stilovima privrženosti, tj. stupnjevima aktivacije sustava privrženosti, usmjeravaju seksualnu motivaciju, odabir seksualnih ponašanja i, naposljetku, utječu na ishode partnerskih veza (tablica I.).

Brojni istraživački nalazi govore u prilog opisanim karakteristikama seksualnoga funkcioniranja kod ljudi s različitim stilovima privrženosti.

Sigurna privrženost ima pozitivne učinke na održavanje dugotrajnih partnerskih veza.

Naime, u skladu sa svojim ciljevima za održavanje intimnosti, vjernosti i zadovoljstva u dugotrajnim vezama^{16,17} osobe sa sigurnom privrženošću preferiraju seksualne aktivnosti u formalnim i dugotrajnim vezama.^{18,19} Osjećaji seksualnoga povjerenja, intimnosti i užitka tijekom seksualnih aktivnosti pridonose zadovoljstvu u dugotrajnim vezama. Pozitivni modeli o sebi i o drugima kod osoba sa sigurnom privrženošću unapređuju intimnost i angažman u seksualnim interakcijama koji opet pridonose održavanju zadovoljavajućih seksualnih odnosa.²⁰

Tablica 1. Ciljevi sustava privrženosti i njihova povezanost sa seksualnim motivima i ishodima seksualnog ponašanja^{14,15}
Table 1. ???

	Stilovi privrženosti/Stupnjevi aktivacije sustava privrženosti / Attachment styles/Attachment activation levels		
	Sigurna privrženost – »Normalni« stupanj aktivacije / Secure attachment – »Normal« activation level	Anksiozna privrženost – Hiperaktivacija / Anxious attachment – Hyperactivation	Izbjegavajuća privrženost – Deaktivacija / Avoiding attachment – Deactivation
Ciljevi sustava privrženosti / Goals of attachment systems	zadržavanje međuovisnosti i intimnosti u partnerskim odnosima koji već postoje / maintaining interdependence and intimacy in existing partner relationship	pridobivanje i zadržavanje sigurnosti koju omogućuje blizina partnera / gaining and maintaining of security enabled by partner closeness	održavanje emocionalne distancije i kontrole u partnerskim odnosima / maintaining emotional distance and control in partner relationships
Seksualni motivi / Sexual motifs	održavanje dugotrajnih emocionalnih veza i povjerenja / maintaining longterm emotional relationships	pridobivanje partnerove ljubavi, podređivanje partnerovim željama, preveniranje napuštanja od strane partnera / getting partner's love, the subordination to the partner's wishes, preventing abandonment by the partners	fizičko zadovoljstvo, manipulacija, impresioniranje drugih, izbjegavanje intimnosti, podizanje seksualnog samopoštovanja / physical satisfaction, manipulation, impressing others, avoidance of intimacy, elicitor of sexual self-esteem
Seksualna ponašanja / Sexual behaviours	preferiranje seksualnih aktivnosti u dugotrajnim monogamnim vezama, otvorena komunikacija o seksu / preference for sexual activity in long-term monogamous relationships, open communication about sex	češće pristajanje na neželjeni seks, ranije stupanje u seksualne odnose, rjeđa uporaba kontracepcije, preokupiranost seksom / often landing on unwanted sex, earlier initiation of sex, less frequent use of contraception, preoccupation with sex	»one-night« seks bez emocionalnog vezanja, uključivanje u neformalne seksualne aktivnosti sa strancima, kasnije stupanje u seksualne odnose, izbjegavanje seksualnih odnosa s partnerom, češća masturbacija / »One-night« emotionless sex, involvement in informal sexual activity with strangers, later initiation of sex, avoidance of sexual intercourse with a partner, more frequent masturbation
Ishodi / Outcomes	više seksualno samopoštovanje i zadovoljstvo seksualnim aktivnostima u dugotrajnim vezama / higher sexual self-esteem and satisfaction in longterm relationships	nisko seksualno samopoštovanje, manje seksualno zadovoljstvo i viša seksualna anksioznost, ambivalentne reakcije prema seksualnim iskustvima / low sexual self-esteem, less sexual satisfaction and higher sexual anxiety, ambivalent reactions to sexual experiences	nisko seksualno samopoštovanje, averzivni stavovi prema seksualnosti, manje seksualno zadovoljstvo u stalnim vezama / low sexual self-esteem, aversive attitudes toward sexuality, less sexual satisfaction in a committed relationship

Cilj *hiperaktivirajućih strategija*^{16,17} koji je svojstven osobama s anksioznom privrženosti jest usmjeriti pozornost neosjetljivoga objekta na vlastite potrebe, dobiti brigu i potporu, održati blizinu i uočiti znakove manjkavosti i slabljenja fizičke i emocionalne blizine. Za anksiozno privržene osobe seksualne su interakcije način zadovoljavanja potrebe za sigurnošću i ljubavlju. Među razlozima za angažiranje u seksualnim aktivnostima one navode postizanje emocionalne intimnosti, dokazivanja ljubavi, sigurnosti i brižnosti od strane partnera. Pri tome pokazuju jaku seksualnu motivaciju u situacijama kada se aktiviraju potrebe stila privrženosti, imaju česta seksualna maštanja i preferiraju emocionalne aspekte seksa pred fizičkim zadovoljstvom. Međutim, strah od napuštanja kod anksiozno privrženih može dovesti do inhibiranja izražavanja vlastitih seksualnih potreba i podređivanja partnerovim potrebama s namjerom da ga zadovolje. Rezultirajuća frustracija uzrokuje teškoće u vezi, stvarajući samoodržavajući krug briga, vezanih uz vlastitu seksualnost i odnose s partnerom.^{14,19,21–24}

U skladu s ciljem *izbjegavajuće privrženosti* o zadržavanju fizičke i emocionalne distancije u partnerskim vezama¹⁴ osoba s ovim stilom nastoji deaktivirati svoj sustav privrženosti. Ovaj cilj pokušavaju postići na dva načina: izbjegavanjem seksualnih aktivnosti s partnerom²⁵ ili održavanjem kratkotrajnih, neformalnih seksualnih veza.¹⁵ Ovakvi ponašajni obrasci rezultiraju relativno nestabilnim vezama koje su karakterizirane strahom od intimnosti i niskim razinama emocionalne uključenosti, povjerenja, kohezije i zadovoljstva.^{26,13} Osobe s izbjegavajućom privrženosti manje uživaju u emocionalnim aspektima seksualnosti (ljubljenje, grljenje,

maženje). Češće izjavljuju da imaju više negativnih osjećaja i veću psihološku otuđenost za vrijeme seksualnih aktivnosti nego osobe sa sigurnim i anksioznim stilom privrženosti.^{11,27–29}

Nakon prikaza istraživanja seksualnoga ponašanja sa stajališta teorije privrženosti u daljnjem tekstu bit će izložena dosadašnja saznanja o odnosu ovih dvaju sustava (privrženosti i seksualnosti) s kognitivnim i emocionalnim aspektima seksualnoga samopoimanja, koji su s njima u bliskoj vezi.

Privrženost i seksualno samopoimanje

Određenje pojma seksualnog samopoimanja

Samopoimanje obuhvaća ukupnost stajališta i vjerovanja koja osoba ima o sebi u različitim područjima života. Tradicionalna podjela samopoimanja uključuje opisni, evaluacijski i motivacijski aspekt samopoimanja. Samopoštovanje je opća evaluacija samoga sebe na dimenziji dobro-loše, odnosno skup svih negativnih i pozitivnih reakcija na sve aspekte samopoimanja.³⁰ Samopoštovanje je dio samopoimanja i odnosi se na njegov evaluacijski dio.

Malobrojna istraživanja odnosa između ukupnoga samopoimanja i seksualnoga ponašanja nisu pružila jednoznačne rezultate.³¹ Ovakva nekonzistentnost objašnjava se preopširnošću koncepta globalnoga samopoimanja pa valja očekivati da seksualno samopoimanje, kao jedan aspekt ukupnog samopoimanja, može bolje predvidjeti seksualno ponašanje³² i zadovoljstvo. Drugi razlog koji upućuje na veću primjerenost ispitivanja seksualnoga umjesto ukupnoga samopoimanja pružaju podatci o nejednakim samoeva-

luacijama različitih aspekata pojma o sebi.³³ Primjerice, ista osoba može imati visoko mišljenje o svojim akademskim sposobnostima, dok o vlastitim seksualnim sposobnostima može imati negativno mišljenje. Iz navedenih razloga dovodi se u pitanje primjerenost mjerenja ukupnoga samopoimanja u istraživanjima seksualnosti i umjesto njih predlažu mjere seksualnoga samopoimanja.³⁴

Snell i Papini³⁵ seksualno samopoimanje operacionaliziraju kao kombinaciju seksualnog samopoštovanja, seksualne depresije i preokupiranosti seksom. Autori samopoštovanje određuju kao pozitivno mišljenje i povjerenje u vlastitu sposobnost ostvarenja seksualnih iskustava na zadovoljavajući način (npr.: »Ja sam dobar seksualni partner.« »Razmišljam o sebi kao o vrlo dobrom seksualnom partneru.« »Imam pouzdanja u sebe kao seksualnog partnera.«).

Seksualna depresija određuje se kao postojanje osjećaja tuge, nezadovoljstva i depresije vezanih uz vlastiti seksualni život (npr. »Razočaran sam kvalitetom svoga seksualnog života.« »Osjećam se nesretno u svojim seksualnim vezama.« »Tužan sam kad mislim o svojim seksualnim iskustvima.«). Seksualna preokupiranost trajna je tendencija opsevnih seksualnih kognicija i ponašanja (npr. »Mislim o seksu gotovo čitavo vrijeme.« »Mislim o seksu više nego o bilo čemu drugome.« »Stalno razmišljam o tome kako doći do seksa.«). Ove tendencije vrednovanju vlastite seksualnosti mogu i ne moraju biti realistična procjena, a vjerojatno su odraz kombiniranih utjecaja prošlih iskustava i učenja povezanih sa seksualnošću, sadašnjih seksualnih iskustava i povratnih reakcija iz okoline.³⁶ Osobe s visokim seksualnim samopoštovanjem imaju općeprihvaćena stajališta prema seksualnim iskustvima te naglašavaju važnost uzajamne brižnosti i poštovanja. Visoko seksualno samopoštovanje povezano je s formalnim i brižnim seksualnim odnosima. Seksualna depresija povezana je s fizičkim aspektima seksualnosti i intrapersonalnom seksualnom usmjerenošću, a seksualna preokupiranost s permisivnim stajalištima o seksu.³⁷

Istraživanja rodni razlika u seksualnom samopoštovanju nisu jednoznačna. Neki istraživački nalazi upućuju na više seksualno samopoštovanje muškaraca u odnosu na žene.^{38,39} Dva su moguća objašnjenja ovih razlika: ili žene doista imaju manje seksualno samopoštovanje od muškaraca; ili muškarci preuveličavaju svoje osjećaje i sposobnosti vezane uz seksualnost. Podatci iz međunacionalnih uzoraka upućuju na mogućnost da veći broj seksualnih iskustava i neformalnih seksualnih odnosa muškaraca u odnosu na žene⁴⁰⁻⁴² može pozitivno utjecati na njihovo seksualno samopoštovanje.

Rodne razlike u seksualnom samopoštovanju nisu potvrđene u drugim istraživanjima.^{32,35,43}

Neujednačenost rezultata i manjak istraživačkih nalaza u ovom području zahtijevaju daljnje provjere.

Stilovi privrženosti i seksualno samopoimanje

Seksualno samopoimanje odnosi se na seksualne odnose i na pojam o sebi, tj. na dva područja na koja utječe i privrženost. Ono je rezultat udruženoga utjecaja postojećih mentalnih reprezentacija (privrženosti, ukupnog samopoštovanja) te iskustava i povratnih informacija iz okoline. Zato okvir seksualnosti, kao odraz stilova privrženosti, može utjecati na seksualno samopoimanje.

Kada se jednom aktiviraju, stilovi privrženosti imaju važnu ulogu u oblikovanju socijalnih iskustava osobe i načina na koje ona percipira ta iskustva.^{44,45}

Osobe sa sigurnom privrženošću imaju pozitivnu sliku o sebi i optimistična očekivanja od drugih, pa je veća vjero-

jatnost da percipira svoja partnerska iskustva na relativno pozitivan način. Stoga je sigurni stil privrženosti kognitivna snaga ili resurs, koji dopušta osobi da zadrži pozitivnu sliku o sebi i partneru.

Nasuprot tomu, nesigurni stilovi privrženosti čine kognitivnu osjetljivost, koja predisponira osobu za percipiranje svojih partnerskih iskustava na relativno negativan način. Ako osobe s nesigurnim stilovima privrženosti interpretiraju događaje na pesimističan način, veća je vjerojatnost da će doživjeti emocionalni distres te odabrati neučinkovite ponašajne strategije koje, u konačnici, mogu dovesti do lošeg ishoda veze. Na taj se način osobe s nesigurnom privrženošću mogu, i bez namjere, ponašati na načine koji podupiru i potiču njihove negativne percepcije. Ove kognitivno-emocionalne strukture i pesimistične atribucije mogu utjecati na stvaranje negativne slike o sebi i partneru.⁴⁶ Moguće je da osobe s nesigurnim stilovima privrženosti lošu sliku o sebi proširuju i na područje seksualnosti.

Naime, anksiozna privrženost prediktivna je za seksualnu anksioznost i negativne seksualne radne modele, nisko globalno samopoštovanje i percipiranu nisku globalnu i socijalnu kompetenciju.⁴⁷⁻⁴⁹ Novija istraživanja pokazuju da, kod anksiozno privrženih osoba, slika o sebi može biti privremeno poboljšana pod utjecajem pozitivnih seksualnih odnosa, svakodnevnom pozitivnom povratnom reakcijom partnera i dnevnim seksualnim zadovoljstvom.^{47,50} Međutim, pozitivni učinci na seksualni pojam o sebi kratkotrajni su ili prekinuti negativnim događajima koji stvaraju burne obrasce promjene u percepciji anksiozno privrženih ljudi.

Ovakvi učinci seksualnoga ponašanja na seksualno samopoimanje nisu pronađeni kod osoba s izbjegavajućom privrženosti.⁵⁰ Međutim, postoje dokazi o kompenzacijskim učincima kratkotrajnih neformalnih seksualnih veza na sniženo seksualno samopoštovanje izbjegavajuće privrženih osoba.

Rodne razlike u privrženosti i seksualnom samopoimanju

Bez obzira na rod, sigurni stil privrženosti povezan je s pozitivnijim osjećajima i kognicijama o vlastitoj seksualnosti. Muškarci i žene sa sigurnom privrženošću imaju seksualno samopoimanje karakterizirano manjom seksualnom anksioznošću, manjom seksualnom depresijom i strahom te većim seksualnim samopoštovanjem, optimizmom i zadovoljstvom.³⁶

Ti su odnosi složeniji kod osoba s nesigurnim stilovima privrženosti. Nesigurni stilovi privrženosti moderiraju odnos između seksualnoga ponašanja i seksualnoga samopoimanja kod muškaraca i žena. Naime, žene s izbjegavajućom privrženošću preferiraju neformalne seksualne aktivnosti (u skladu s ciljem održavanja emocionalne distancije) i na taj način podižu seksualno samopoštovanje. Učestalije seksualne aktivnosti također podižu seksualno samopoštovanje izbjegavajuće privrženih žena i svih muškaraca, bez obzira na njihov stil privrženosti. Dakle, osobe obaju rodova s izbjegavajućom privrženošću s pomoću seksualnih aktivnosti podižu seksualno samopoštovanje koje je inače nisko.

Privrženost, seksualno zadovoljstvo i zadovoljstvo vezom

Brojni istraživački nalazi konzistentni su u potvrdama uzajamne povezanosti između seksualnoga zadovoljstva i zadovoljstva vezom.^{51,52} Seksualno zadovoljstvo jedan je od najvažnijih prediktora zadovoljstva vezom.⁵³⁻⁵⁵ Unatoč uvjerljivim istraživačkim nalazima o povezanosti seksualnoga

zadovoljstva i zadovoljstva vezom ona u nekim slučajevima ipak mogu biti neovisna.

Istraživanja odnosa između sustava privrženosti, seksualnoga zadovoljstva i zadovoljstva vezom su rijetka. U tom smislu utvrđen je doprinos seksualnoga zadovoljstva kvaliteti veze⁵² te utjecaj stilova privrženosti na načine interpretiranja vlastitih partnerskih veza i seksualnih interakcija.^{56,57}

Anksiozna i izbjegavajuća privrženost mogu biti dva ekstrema relevantna za odnos između seksualnosti i zadovoljstva partnerskom vezom. Bez obzira na različitost psiholoških procesa koji su u podlozi ovih odnosa, rezultatna zadovoljstva seksualnim aktivnostima i zadovoljstva vezom kod oba su stila nesigurne privrženosti niska u odnosu na zadovoljstvo sigurno privrženih osoba.⁵⁸ Anksiozno privržene osobe, osobito žene, psihološki izjednačavaju seksualne i druge aspekte kvalitete veze, tako da postoji veća vjerojatnost da emocije i kognicije povezane sa seksom budu prenesene u širi kontekst funkcioniranja partnerskih veza. Osobe sa izraženom anksioznom privrženosti ne mogu razgraničiti seks i ljubav te je zato manje vjerojatno da uspješno razdvajaju seksualne i emocionalne aspekte veze. Ovakav način poimanja seksualnosti, zbog neispunjenih očekivanja, često rezultira seksualnim i partnerskim nezadovoljstvom.⁵⁹

Nasuprot tomu, izbjegavajuće privržene osobe pokazuju tendenciju odvajanja seksualnih od ostalih aspekata kvalitete veze, čak unutar konteksta postojećih veza.²⁸ Oni mogu biti zadovoljni vezom bez obzira na lošiju kvalitetu seksualnoga života i obrnuto, loši odnosi u vezi ne moraju rezultirati seksualnim nezadovoljstvom. Unatoč tomu, izbjegavajuće privržene osobe općenito su manje zadovoljne svojim seksualnim i (ili) partnerskim vezama u odnosu na sigurno privržene osobe.^{16,25}

Ovi nalazi sugeriraju da je funkcionalno značenje seksualnoga sustava za razinu kvalitete veze moderirano nesigurnom privrženosti.⁵⁹ Optimalno funkcioniranje sustava privrženosti omogućuje usklađenost seksualnih i emocionalnih aspekata veze.

Zaključna razmatranja

Sažmemo li sadržaj dosadašnjeg izlaganja, uočljivo je da seksualnost ima funkciju ostvarivanja ciljeva privrženog ponašanja ljudi.^{14,15,23} S obzirom na to da su stilovi privrženosti odraz postojećih modela o sebi i o drugima,⁵² pretpostavka je da su oni povezani s kognitivno-emocionalnim strukturama koje su u osnovi slike o sebi, tj. sa samopojmanjem. Pregledom literature uočeno je da su istraživanja seksualnoga samopojmanja tek u začetku.^{35,36}

Nadalje, iako su navedena istraživanja bila usmjerena na štetne utjecaje nesigurne privrženosti na emocionalne i motivacijske aspekte seksualnosti, rijetko su istraživani ishodi interakcijskoga učinka sustava privrženosti i seksualnosti na rezultatno seksualno zadovoljstvo. Većina rezultata takvih studija ograničena je uzorcima, tj. kratkotrajnim studentskim vezama, istraživanjem samo na ženama²¹ ili neuzimanjem u obzir sadašnjeg statusa veze.^{47,58}

LITERATURA

- Ainsworth MDS, Blehar MC, Waters E, Wall S. Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Hillsdale: Erlbaum; 1978.
- Van Ijzendoorn MH, Sagi A. Cross-cultural patterns of attachment: Universal and contextual dimensions. U: Cassidy J, Shaver PR, ur. Handbook of attachment. New York: Guilford; 1999, str. 713–734.
- Bretherton I, Munholland KA. Internal working models in attachment: A construct revisited. U: Cassidy J, Shaver P, ur. Handbook of Attachment: Theory, research and clinical application. New York: Guilford; 1999, str. 89–111.
- Fraley RC. Attachment stability from infancy to adulthood: Meta-analysis and dynamic modeling of developmental mechanisms. Person Soc Psychol Rev 2002;6:123–51.
- Waters E, Merrick S, Treboux D, Crowell J, Alberstein L. Attachment security in infancy and early adulthood: A twenty-year longitudinal study. Child Develop 2000;71:684–9.
- Del Giudice M. Sex, attachment and the development of reproductive strategies. Behav Brain Sci 2009;32:1–67.
- Fraley RC, Shaver PR. Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. Rev Gen Psychol 2000;4:132–54.
- Bowlby J. Attachment and loss (2. izd.). New York: Basic Books; 1969.
- Buss DM, Kenrick DT. Evolutionary social psychology. U: Gilbert DT, Fiske ST, Lindzey G, ur. The handbook of social psychology. New York: McGraw Hill 1998.
- Diamond D, Blatt SJ, Lichtenberg JD. Attachment and Sexuality. Taylor and Francis e-library; 2011.
- Hazan C, Zeifman D. Sex and the psychological tether. U: Perlman D, Bartholomew K, ur. Advances in personal relationships. London: Jessica Kingsley; 1994, str. 151–80.
- Hazan C, Zeifman D. Pair bonds as attachments: Evaluating the evidence. U: Cassidy J, Shaver PR, ur. Handbook of Attachment Theory and Research. The Guilford Press; 1999, str. 336–54.
- Shaver P, Brennan KA. Attachment styles and the 'Big Five' personality traits: Their connections with each other and with romantic relationships outcomes. Person Soc Psychol Bull 1992;18:536–45.
- Davis D, Shaver PR, Vernon ML. Attachment style and subjective motivations for sex. Personal Soc Psychol Bull 2004;30:1076–90.
- Schachner DA, Shaver PR. Attachment dimensions and motives for sex. Person Relat 2004;11:179–95.
- Mikulincer M, Shaver PR. The attachment behavioral system in adulthood: Activation, psychodynamics, and interpersonal processes. Adv Exp Soc Psychol 2003;35:53–152.
- Mikulincer M, Shaver PR. Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and satisfaction: A study of married couples. Person Relation 2007;15:141–54.
- Brennan KA, Shaver P. Dimensions of adult attachment, affect regulation, and romantic relationship functioning. Person Soc Psychol Bull 1995;21:267–84.
- Hazan C, Zeifman D, Middleton K. Adult romantic attachment, affection, and sex. Paper presented at the 7th International Conference on Personal Relationships. Groningen, 1994.
- Birnbaum GE, Reis HT. Women's sexual working models: An evolutionary-attachment perspective. J Sex Res 2006;43:328–42.
- Birnbaum GE. Attachment orientations, sexual functioning, and relationship satisfaction in a community sample of women. J Soc Person Relation 2007a;24:21–35.
- Cassidy J, Berlin LJ. The insecure/ambivalent pattern of attachment: Theory and research. Child Develop 1994;65:971–91.
- Davis D, Shaver PR, Widaman KF, Vernon M, Follette WC, Beitz K. »I can't get no satisfaction«: Insecure attachment, inhibited sexual communication, and sexual dissatisfaction. Person Relation 2006;13:465–83.
- Cooper ML, Pioli M, Levitt A, Talley A, Micheas L, Collins N. Attachment style, sex motives, and sexual behavior: Evidence for gender specific expressions of attachment dynamics. U: Mikulincer M, Goodman GS, ur. Dynamics of romantic love: Attachment, caregiving, and sex. New York: Guilford; 2006, str. 243–274.
- Tracy JL, Shaver PR, Albino AW, Cooper ML. Attachment styles and adolescent sexuality. U: Florsheim P, ur. Adolescent romance and sexual behavior: Theory, research, and practical implications. Mahwah: Erlbaum; 2003, str. 137–59.
- Hazan C, Shaver PR. Romantic love conceptualized as an attachment process. J Personal Soc Psychol 1987;52:511–24.
- Birnbaum GE, Reis HT. The weakest link of couple interaction: An attachment-theoretical perspective on perceived partner responsiveness and sexual desire. Israel Sci Found (ISF), 2010.
- Birnbaum GE, Gillath O. Measuring subgoals of the sexual behavioral system: What is sex good for? J Soc Pers Relati 2006;23:675–701.
- Birnbaum GE, Simpson JA, Weisberg YJ, Barnea E, Assulin-Simhon Z. Is it my overactive imagination? The effects of chronic and contextual activation of attachment orientations on sexual fantasies. J Soc Person Relat 2012;29:1131–52.
- Larsen RJ, Buss DM. Personality psychology: Domains of knowledge about human nature. 4. izd. New York: McGraw-Hill; 2010.
- Ethier KA, Kershaw TS, Lewis JB, Milan S, Niccolai LM, Ickovics JR. Self-esteem, emotional distress and sexual behavior among adolescent females: Inter-relationships and temporal effects. J Adolesc Health 2006;38:268–74.
- Oattes M, Offman A. Global and sexual self-esteem as predictors of sexual communication in intimate relationships. Can J Hum Sex 2007; 16:89–100.

33. *Coopersmith S.* Parental characteristics related to self-esteem. U: The antecedents of self-esteem. San Francisco: Freeman; 1967, str. 96–117.
34. *Zeanah RD, Schwarz J C.* Reliability and validity of the sexual self-esteem inventory for women. *Assessment* 1996;3:1–15.
35. *Snell WE, Jr, Papiini DR.* The Sexuality Scale: An instrument to measure sexual-esteem, sexual-depression, and sexual-preoccupation. *J Sex Res* 1989;26:256–63.
36. *Snell WE, Jr.* Measuring multiple aspects of the sexual self-concept: The Multidimensional Sexual Self-Concept Questionnaire. U: Snell WE Jr, ur. New directions in the psychology of human sexuality: Research and theory. Cape Girardeau: Snell Publications; 2001.
37. *Snell WE, Jr, Fisher TD, Schuh T.* Reliability and validity of the Sexuality Scale: A measure of sexual-esteem, sexual-depression, and sexual-preoccupation. *J Sex Res* 1992;29:261–73.
38. *Brafford Squiers L.* Sexual self-esteem and its relationship to demographics, sexual history, relationship context, and condom use in college students. *Dissertation Abstracts International*; 1998.
39. *Rosenthal D, Moore S, Flynn I.* Adolescent self-efficacy, self-esteem, and sexual risk taking. *J Commun Appl Soc Psychol* 1991;1:77–88.
40. *Oliver MB, Hyde JS.* Gender differences in sexuality: A meta-analysis. *Psychol Bull* 1993;114:29–51.
41. *Schmitt DP.* Sociosexuality from Argentina to Zimbabwe: A 48-nation study of sex, culture, and strategies of human mating. *Behav Brain Sci* 2005;28:247–311.
42. *Petersen JL, Hyde JS.* A Meta-analytic review of research on gender differences in sexuality. *Psychol Bull* 2010;136:21–38.
43. *Menard D, Offman A.* The interrelationships between sexual self-esteem, sexual assertiveness and sexual satisfaction menard. *Can J Hum Sex*, 2009;18.
44. *Collins NL, Allard LM.* Cognitive representations of attachment: The content and function of working models. U: Fletcher GJO, Clark MS, ur. *Blackwell handbook of social psychology: Interpersonal processes.* Oxford: Blackwell; 2001.
45. *Collins NL, Guichard AC, Ford MB, Feeney BC.* Working models of attachment: New developments and emerging themes. U: Rholes WS, Simpson JA, ur. *Adult Attachment: Theory, Research, and Clinical Implications.* New York: Guilford; 2004, str. 196–239.
46. *Collins NL, Ford MB, Guichard AC, Feeney BC.* Responding to need in intimate relationships: Normative processes and individual differences. U: Mikulincer M, Goodman G, ur. *Dynamics of romantic love: Attachment, caregiving, and sex.* New York: Guilford; 2006.
47. *Birnbaum GE, Reis HT, Mikulincer M, Gillath O, Orpaz A.* When sex is more than just sex: Attachment orientations, sexual experience, and relationship quality. *J Personal Soc Psychol* 2006;91:929–43.
48. *Bartholomew K, Horowitz LM.* Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *J Personal Soc Psychol* 1991;61:226–44.
49. *Brennan KA, Morris KA.* Attachment styles, self-esteem, and patterns of seeking feedback from romantic partners. *Pers Social Psychol Bull* 1997;23:23–31.
50. *Campbell L, Jeffrey A, Simpson JB, Kashy DA.* Perceptions of conflict and support in romantic relationships: The role of attachment anxiety. *J Personal Soc Psychol* 2005;88:510–31.
51. *MacNeil S, Byers ES.* Dyadic assessment of sexual self-disclosure and sexual satisfaction in heterosexual dating couples. *J Soc Relationship* 2005;22:169–81.
52. *Sprecher S, Cate R.* Sexual satisfaction and sexual expression as predictors of relationship satisfaction and stability. U: Harvey J, Wenzel A, Sprecher S, ur. *Handbook of sexuality in close relationships.* Mahwah: Lawrence Erlbaum; 2004, str. 235–56
53. *Laumann EO, Gagnon JH, Michael RT, Michaels S.* The social organization of sexuality: Sexual practices in the United States. Chicago: University of Chicago Press; 1994.
54. *Sprecher S.* Sexual satisfaction in premarital relationships: Associations with satisfaction, love, commitment, and stability. *J Sex Res* 2002; 3:1–7.
55. *Yeh HC, Lorenz FO, Wickrama KA, Conger RD, Elder GH.* Relationships among sexual satisfaction, marital quality, and marital instability in midlife. *J Fam Psychol* 2006;20:339–43.
56. *Feeney JA.* Adult romantic attachment and couple relationships. U: Cassidy J, Shaver PR, ur. *Handbook of attachment.* New York: Guilford; 1999, str. 355–77.
57. *Feeney JA, Noller P.* Attachment and sexuality in close relationships. U: Harvey JH, Wenzel A, Sprecher S, ur. *The handbook of sexuality in close relationships.* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates; 2004, str. 183–201.
58. *Butzer B, Campbell L.* Adult attachment, sexual satisfaction, and relationship. *Person Relation* 2008;15:141–54.
59. *Birnbaum GE.* Bound to interact: The divergent goals and complex interplay of attachment and sex within romantic relationships. *J Soc Personal Relation* 2010c;27:245–52.

USUTSKI VIRUS: NOVI FLAVIVIRUS U HRVATSKOJ

USUTU VIRUS: A NOVEL FLAVIVIRUS IN CROATIA

TATJANA VILIBIĆ-ČAVLEK, LJUBO BARBIĆ, VLADIMIR STEVANOVIĆ,
GORDANA MLINARIĆ-GALINOVIĆ*

Deskriptori: Infekcije flavivirusima – epidemiologija, veterinarstvo, dijagnoza, prevencija; Hrvatska – epidemiologija

Sažetak. Usutski virus (Usutu virus – USUV) pripada porodici *Flaviviridae*, rodu *Flavivirus*, serokompleksu japanskog encefalitisa. Otkriven je 1959. godine u Južnoj Africi, a posebnu pozornost pobuđuje nakon 1996. godine kada su zabilježene epizootije s visokom mortalitetom ptica na području Europe. Iako značenje USUV-a u humanoj medicini još nije potpuno razjašnjeno, nekoliko do sada opisanih kliničkih slučajeva humane infekcije USUV-om potvrđuje ga kao antropozoonotskog uzročnika. Prisutnost USUV-a na području Hrvatske bilježi se od 2011. godine kada su specifična protutijela na USUV nađena u dva konja na području Zagrebačke i Sisačko-moslavačke županije. Sljedeće su godine neutralizacijska protutijela na USUV dokazana u jednome humanom uzorku ispitanika iz Vukovarsko-srijemske županije. Prvi klinički slučajevi humane infekcije USUV-om opisani su tijekom epidemije uzrokovane zapadnonilskim virusom u razdoblju od srpnja do rujna 2013. godine. Neuroin vazivna infekcija USUV-om dokazana je u tri osobe s područja Zagreba i Zagrebačke

* Odjel za virologiju, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (prim. dr. sc. Tatjana Vilibić-Čavlek, dr. med.; prof. dr. sc. Gordana Mlinarić-Galinović, dr. med.), Zavod za mikrobiologiju i zarazne bolesti s klinikom, Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (prof. dr. sc. Ljubo Barbić, dr. med. vet.; Vladimir Stevanović, dr. med. vet.)

Adresa za dopisivanje: Prim. dr. sc. T. Vilibić-Čavlek, Odjel za virologiju, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Rockefellerova 12, 10000 Zagreb, e-mail: tatjana.vilbic-cavlek@hzjz.hr

Primljeno 20. svibnja 2014., prihvaćeno 28. studenoga 2014.